

LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJA

Valstybės biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 30/1, LT-01104 Vilnius,
tel. (8 5) 266 2933, faks. (8 5) 262 5940, el. p. rastine@tm.lt,
atsisk. sąskaita LT267044060000269484 AB SEB bankas, banko kodas 70440.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188604955

2010-03-23

Nr. (123) TR-2410

į 2010-02-17

prašymą

DĖL JŪSŲ SIŪLYMŲ

Teisingumo ministerijoje išnagrinėtas Jūsų siūlymas teisės aktuose nustatyti, kad fizinio asmens parašą sandoriuose sudaro fizinio asmens ranka parašytas vardas, pavardė ir parašas bei siūlymas nustatyti, kad fizinių asmenų sandoriai, kurių suma yra didesnė kaip dešimt tūkstančių litų, turėtų būti notarinės formos.

Informuojame, kad fizinių asmenų sudaromų sandorių formos reikalavimai įtvirtinti Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) pirmos knygos antros dalies trečiojo skyriaus normose. Pagal CK 1.71 straipsnio 1 dalį sandoriai sudaromi žodžiu, raštu (paprasčia arba notarine forma) arba konkludentiniais veiksmais. CK 1.73 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad fizinių asmenų sandoriai, kai sandorio suma sudarymo metu yra didesnė kaip penki tūkstančiai litų, išskyrus sandorius, kurie ir įvykdomi sudarymo metu, turi būti sudaromi paprasčia rašytine forma. To paties straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad rašytinės formos sandoriai sudaromi surašant vieną dokumentą, pasirašomą visų sandorio šalių, arba šalims apsikeičiant atskirais dokumentais. Rašytinės formos dokumentui prilyginami šalių pasirašyti dokumentai, perduoti telegrafinio, faksimilinio ryšio ar kitokiais telekomunikacijų galiniais įrenginiais, jeigu yra užtikrinta teksto apsauga ir galima identifikuoti parašą. CK 1.76 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad rašytinės formos sandorius turi pasirašyti juos sudarę asmenys. Jeigu fizinis asmuo dėl fizinio trūkumo, ligos ar kitokių priežasčių negali pats pasirašyti, jo pavedimu sandorį gali už jį pasirašyti kitas asmuo. To paties straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad tuo atveju, jeigu sandoris buvo sudarytas panaudojant telekomunikacijų galinius įrenginius, tai visais atvejais privalo būti pakankamai duomenų sandorio šalims nustatyti. Taigi CK nustatyti konkretūs rašytinių sandorių reikalavimai, kurių nepatenkinus rašytinis dokumentas neturėtų būti laikomas tinkamai įformintu rašytiniu sandoriu.

Teisingumo ministerija, įvertinusi Jūsų siūlymą keisti tam tikras teisės normas, susijusias su fizinio asmens sandorių pasirašymu, mano, kad tai būtų netikslinga dėl šių priežasčių. Pastebėtina, kad Jūsų prašyme nurodytos problemos gali būti sprendžiamos ir pasinaudojant kitomis teisinėmis galimybėmis, nekeičiant galiojančių teisės aktų nuostatų, o vien faktas, kad teismuose kyla ginčų dėl sandorių pasirašymo formos, manytina, nėra pakankamas pagrindas keisti galiojančių teisinį reguliavimą. Paaiškiname, kad asmenys, su ieškiniu kreipdamiesi į teismą, turi pateikti įrodymus, patvirtinančius išdėstytas aplinkybes. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 135 straipsnio 2 dalimi, prie ieškinių turi būti pridėti dokumentai ir kiti įrodymai, kuriais ieškovas grindžia savo reikalavimus. CPK 177 straipsnio 1 dalyje pateikta įrodymų samprata, pagal kurią įrodymai civilinėje byloje – bet kokie faktiniai duomenys, kuriais remdamasis teismas įstatymų nustatyta tvarka konstatuoja, kad yra aplinkybių, pagrindžiančių šalių

reikalavimus bei atsikirtimus, ir kitokių aplinkybių, turinčių reikšmės bylai teisingai išspręsti, arba kad jų nėra. CPK 185 straipsnyje numatyta, jog teismas įvertina byloje esančius įrodymus pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku ir objektyviu aplinkybių, kurios buvo įrodinėjamos proceso metu, išnagrinėjimu, vadovaudamasis įstatymais. Be to, jokie įrodymai teismui neturi iš anksto nustatytos galios. Nagrinėjamu atveju aktualus CPK 184 straipsnis, kurio 1 dalyje numatyta, jog jeigu pareiškama, kad įrodymas yra suklastotas, tai pateikęs šį įrodymą asmuo gali prašyti teismą nelaikyti įrodymo įrodinėjimo priemone ir išspręsti bylą remiantis kitais įrodymais. Jei tokio prašymo nėra, teismas gali įpareigoti pareiškusį apie įrodymo suklastojimą asmenį pateikti suklastojimo įrodymus. Tokiam pareiškimui patikrinti teismas taip pat gali skirti ekspertizę arba išreikalauti kitokius įrodymus. Atkreiptinas dėmesys į minėto straipsnio 2 dalį, kurioje nustatyta, jog jeigu teismas padaro išvadą, kad įrodymas yra suklastotas, jis nepripažįsta jo įrodymu ir reikiama atvejais apie suklastojimo faktą praneša prokurorui. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 300 straipsnio 1 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už dokumento suklastojimą ar disponavimą suklastotu dokumentu: tas, kas pagamino netikrą dokumentą, suklastojo tikrą dokumentą arba žinomai netikrą ar žinomai suklastotą tikrą dokumentą laikė, gabenė, siuntė, panaudojo ar realizavo, baudžiamas bausia arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų. Įtarus nusikalstamą veiką kiekvienas asmuo apie tai skundu, pareiškimu ar pranešimu gali informuoti ikiteisminio tyrimo įstaigą ar prokuratūrą, kurios sprendžia dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo. Tokia ikiteisminio tyrimo įstaiga vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 165 straipsnio 1 dalimi yra policija.

Taip pat pažymime, kad sandorių negaliojimo pagrindai nustatyti CK pirmos knygos ketvirtame skyriuje, o sandorius pripažinti negaliojančiais gali tik teismas, vadovaudamasis įstatymų nuostatomis bei įvertinęs konkrečios situacijos faktines aplinkybes.

Manytina, kad teisės aktuose įtvirtinus nuostatą, kad fizinio asmens parašą sandoriuose sudaro fizinio asmens ranka parašytas vardas, pavardė ir parašas, iš esmės būtų nustatytos neaiškios teisinio reglamentavimo ribos, o toks teisinis reglamentavimas galimai neužtikrintų teisinio tikrumo, elektroninės formos nediskriminavimo principų bei nepasiektų teisinio tikslo – užtikrinti sandorių teisėtumą, kadangi vis tiek išliktų parašo suklastojimo galimybė. Siūlymas nustatyti fizinio asmens rašytinių sandorių parašų turinį, manytina, nepagrįstai siaurintų elektroninių duomenų panaudojimą civiliniuose teisiniuose santykiuose bei varžytų privatinis teisinius santykius. Juolab kad galiojančios CPK nuostatos nustato procedūrą, pagal kurią nustatoma, ar duomenys suklastoti, bei numato galimybę skirti ekspertizę duomenims patikrinti ar pripažinti sandorį negaliojančiu. Taigi įstatyme yra numatytos priemonės apginti teisėtus asmenų interesus.

Dėl antrojo Jūsų siūlymo įstatyme numatyti, kad fizinių asmenų sandoriai, kurių suma yra didesnė kaip dešimt tūkstančių litų, turėtų būti notarinės formos, pažymime, kad CK 1.74 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad notarine forma turi būti sudaromi 1) daiktinių teisių ir nekilnojamąjį daiktą perleidimo ir daiktinių teisių bei nekilnojamojo daikto suvaržymo sandoriai; 2) vedybų sutartys (ikivedybinė ir povedybinė); 3) kiti sandoriai, kuriems CK nustato privalomą notarinę formą. CK 1.77 straipsnyje nustatyta, kad sandoriai, kuriuos įstatymas leidžia sudaryti žodžiu, taip pat gali būti sudaromi paprastos rašytinės formos ar notarinės formos, o notarinės formos gali būti ir tie sandoriai, kuriems sudaryti įstatymas nustato paprastą rašytinę formą. Norėtume atkreipti Jūsų dėmesį, kad privalomos notarinės sandorio formos nustatymo tikslas yra sandorio teisėtumo užtikrinimas. Pažymėtina, kad notarinės formos reikalavimas yra nustatomas tik tam tikriems sandoriams, kurių sudarymas ir vykdymas yra itin svarbus tiek juos sudarančioms šalims, tiek visuomenei, nes užtikrinama, kad civilinėje apyvartoje nebūtų teisės aktams prieštaraujančių sandorių. Notarinė sandorio forma yra svarbi priemonė, užkertanti kelią neteisėtiems sandoriams, tačiau manytina, kad notarinės formos reikalavimų nustatymas paskolų sutartims, kurių suma viršija dešimt tūkstančių litų, yra netinkama priemonė užtikrinti sąžiningų asmenų interesų apsaugą. Jūsų siūlomas problemos sprendimo būdas, mūsų nuomone, neatitinka iš teisinės valstybės principo kylančio proporcingumo principo. Proporciningumo principas reiškia, kad įstatymų leidejas turi

nustatyti tokį teisinį reglamentavimą, kad visuomenės patiriama nauda būtų didesnė už praradimus, patiriamus dėl įvestų suvaržymų ar teisų apribojimų.

Šiuo metu galiojantys teisės aktai nenustato privalomos notarinės formos minėtiems sandoriams, tačiau teisės aktuose yra nustatyta tvarka ir numatytos poveikio priemonės, siekiant užtikrinti sąžiningų teisinių santykių dalyvių interesų apsaugą. Atkreiptinas dėmesys, kad ir dabar tam tikriems sandoriams, atsižvelgiant į sandorio sumą, yra nustatyta privaloma notarinė sandorio forma. Pavyzdžiui, CK 6.469 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad dovanojimo sutartis, kurios suma didesnė kaip penkiasdešimt tūkstančių litų, turi būti notarinės formos.

Informuojame, kad vykdant Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai Lietuvos Respublikos Seimas pritarė 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. XI-52, nuostatas dėl teisinių institucijų veiklos kokybės ir efektyvumo užtikrinimo, taip pat įgyvendinant Vyriausybės 2008-2012 metų programos įgyvendinimo priemones, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimu Nr. 189, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2009 m. vasario 18 d. įsakymu Nr. 1R-49 buvo sudaryta darbo grupė notarų funkcijoms, nustatytoms Lietuvos Respublikos notariato įstatyme, peržiūrėti (toliau – Darbo grupė).

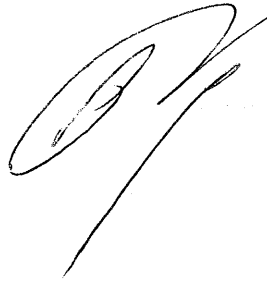
Darbo grupė peržiūrėjo Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 26 straipsnyje išvardintų notarų atliekamų notarinių veiksmų sąrašą, taip pat kitus teisės aktus, kurie nustato reikalavimus atlikti tam tikrus veiksmus notarine tvarka, ir pateikė siūlymus dėl kai kurių notarų atliekamų funkcijų atsisakymo ar perdavimo kitoms institucijoms, tačiau nepateikė siūlymų įstatyme nustatyti papildomus notarinės paskolų sutarčių formos reikalavimus. Be to, Darbo grupė nusprendė pripažinti, kad naikintina išskirtinė notaro teisė tvirtinti dovanojimo sutartis, kurių suma yra didesnė kaip penkiasdešimt tūkstančių litų (CK 6.469 straipsnio 2 dalis).

Svarbu pabrėžti, kad CK įtvirtinus Jūsų siūlomą nuostatą būtų keliami papildomi reikalavimai sandorio šalims, dėl to padidėtų sandorio sudarymo kaštai. Pažymime, kad atlyginimo dydis už notaro atliekamus veiksmus patvirtintas Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 1996 m. rugsėjo 12 d. įsakymu Nr. 57 „Dėl Notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinųjų dydžių patvirtinimo“. Vadovaujantis minėtu įsakymu patvirtintais dydžiais, mokestis už kilnojamojo daikto nuomos ar lizingo (finansinės nuomos) sutarties patvirtinimą sudaro nuo 0,2 iki 0,3 procento nuo sutartyje nurodytos daikto vertės, bet ne mažiau kaip 50 Lt, o mokestis už paskolos ar kreditavimo sutarties patvirtinimą – nuo 0,2 iki 0,4 procento nuo paskolos (kredito) sumos ar daikto vertės, kai objektas nėra pinigai, bet ne mažiau kaip 50 Lt. Pažymėtina, jog vadovaujantis Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 28 straipsnio 2 dalimi, notariniai veiksmai atliekami notaro biure. Atlikti notarinius veiksmus ne notaro biuro patalpose galima tik tada, kai suinteresuotas asmuo dėl svarbios priežasties (liga, invalidumas ar kiti atvejai) negali atvykti į notaro biurą ir iškviečia notarą į namus, medicinos pagalbos ar kitą įstaigą, kai atliekant notarinį veiksma dalyvauja daugiau nei dešimt asmenų arba kai notarinis veiksmas atliekamas iškilmingoje aplinkoje. Notariato įstatymo 30 straipsnyje nustatyta, kad notarai privalo išaiškinti atliekamų notarinių veiksmų prasmę ir pasekmes asmenims, kurie nori juos atlikti. To paties įstatymo 31 straipsnyje įtvirtinta notaro pareiga nustatyti asmenų, kurie prašo atlikti notarinius veiksmus, asmens tapatybę, veiksnumą ir parašų tikrumą. Manytina, kad dėl išaugusių sandorių sudarymo kaštų (piniginių, laiko bei kitų sąnaudų) būtų apsunkinta civilinių teisinių santykių apyvarta, o tai būtų nepagrįsta sąžiningų civilinių teisinių santykių dalyvių atžvilgiu. Pastebėtina ir tai, kad net ir CK įtvirtinus siūlomą nuostatą, manytina, teisminių ginčų nebūtų išvengta, kadangi neįmanoma sukurti tokio teisinio reglamentavimo, kuriam esant nekiltų teisminių ginčų.

Atsižvelgiant į tai, kad įstatymuose įtvirtinti reikalavimai turi būti proporcingi bei atitikti keliamus tikslus, o įvedus reikalavimą sutartis, kurių suma didesnė nei dešimt tūkstančių litų, tvirtinti notarine tvarka, padidėtų sandorių sudarymo kaštai, atsižvelgiant į tai, kad, kaip minėta, teisės aktuose yra nustatytos poveikio priemonės, siekiant užtikrinti sudaromų sandorių teisėtumą ir sąžiningų teisinių santykių dalyvių interesų apsaugą, bei atsižvelgiant į Darbo grupės išvadas ir

siekį mažinti notarų privalomai tvirtinamų sandorių skaičių apskritai, manytina, kad CK neturėtų būti nustatyta, kad fizinių asmenų sandoriai, kurių suma yra didesnė kaip dešimt tūkstančių litų, turėtų būti notarinės formos.

Teisės sistemos departamento direktorė

Aušra Naričiūtė

Roberta Kairyte, (8 5) 266 2884, el. p. r.kairyte@tm.lt